https://gospodarkainnowacje.pl

GOSPODARKA I INNOWACJE

LABORATORIUM WIEDZY Artur Borcuch

Volume: 61 | 2025

Economy and Innovation
ISSN: 2545-0573

For more information contact: editor@gospodarkainnowacje.pl

BOLALARDA PNEVMONIYA KASALLIKLARINI TEKSHIRISH USULLARI

Akbarova Muruvvat Sobirovna
Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti Bolalar Kasalliklari Propedevtikasi Kafedrasi Assistenti

Ashurova Dilfuza Toshpulatovna
ILMIY RAHBAR: professor

A R T I C L E I N F O.

Annotatsiya

Ushbu maqolada bolalarda uchraydigan pnevmoniya kasalligi va uni aniqlash (diagnostika) usullari yoritilgan. Maqolada kasallikning klinik belgilari, laborator va instrumental tekshirish metodlari, zamonaviy tibbiy diagnostika yondashuvlari haqida ma'lumot berilgan. Shuningdek, yoshga qarab farqlanuvchi simptomlar va tekshirish algoritmlari ham tahlil qilinadi. Ushbu maqola pediatrlar, tibbiyot o'quvchilari, hamshiralari va ota-onalar uchun foydalidir.

http://www.gospodarkainnowacje.pl/ © 2025 LWAB.

Kirish

Pnevmoniya — bu o'pkalarning infeksion yallig'lanishi bo'lib, ayniqsa bolalar orasida keng tarqalgan va salomatlik uchun jiddiy xavf tug'diruvchi kasalliklardan biridir. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, har yili millionlab bolalar pnevmoniyaga chalinadi va o'z vaqtida aniqlanmasa, bu kasallik og'ir asoratlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli, pnevmoniyani erta aniqlash va to'g'ri tashxis qo'yish – davolashning eng muhim bosqichlaridan biridir.

Bolalarda pnevmoniya (yallig'lanishli o'pka kasalligi)ni aniqlashda bir nechta tekshirish usullari qo'llaniladi. Bu usullar kasallikning og'irligi, bolaning yoshi va umumiy ahvoliga qarab tanlanadi. Quyida asosiy tekshirish usullari keltirilgan:

1. Klinik ko'rik

- **Shifokor tekshiruvi**: Bola nafas olayotganini, yo'tal, isitma, umumiy holati va lablar yoki tirnoqlarda ko'karganlik belgilarini kuzatadi.
- **Nafas olish tezligi**: Bolada yoshiga nisbatan nafas tezligining ortishi — pnevmoniyaning muhim belgisi.
- **Ko'krakni eshitish (auskultatsiya)**:
  - ✓ G'urillash, qattiq nafas, "kripitatsiya" (o'pka alveolalaridagi tovushlar) aniqlanadi.

2. Laborator tekshiruvlar

- **Qon tahlili (umumiy)**:
  - ✓ Oq qon tanachalari (leykotsitlar) miqdori ko'paygan bo'lsa — bu infeksiya mavjudligini bildiradi.

Copyright © 2025 All rights reserved International Journal for Gospodarka i Innowacje This work licensed under a Creative Commons Attribution 4.0

- ✓ Soya tezligi (SOE, ESR) yuqori bo‘lishi mumkin.
- ➢ **C-reaktiv oqsil (CRP)**:
- ✓ Yallig‘lanish darajasini aniqlashda yordam beradi.

3. Radiologik tekshiruvlar

- ➢ **Ko‘krak qafasi rentgenogrammasi**:
- ✓ Pnevmoniyani aniqlashning eng ishonchli usullaridan biri.
- ✓ O‘pka to‘qimalarida qoraygan yoki oqargan joylar aniqlanadi (yallig‘lanish o‘choqlari).
- ✓ Ayrim hollarda plevral suyuqlik yoki boshqa asoratlar ham ko‘rinadi.

4. Mikrobiologik tekshiruvlar

- ➢ **Balg‘am (yo‘tal bilan chiqqan suyuqlik) tahlili**:
- ✓ Bakteriyalar yoki viruslar aniqlanishi mumkin.
- ➢ **Burun va halqum yuvindilari**:
- ✓ Virusli pnevmoniyalarni aniqlashda foydali.
- ➢ **Qon kultivatsiyasi**:
- ✓ Bakteriemiyani aniqlash uchun, ayniqsa og‘ir holatlarda.

5. Qo‘shimcha tekshiruvlar (og‘ir yoki asoratlangan holatlarda)

- ➢ **O‘pka UTT (ultratovush tekshiruvi)**:
- ✓ Bola rentgen nurlanishiga duchor bo‘lmasligi uchun ba’zi hollarda qo‘llaniladi.
- ➢ **Kompyuter tomografiyasi (KT)**:
- ✓ Juda og‘ir holatlarda yoki aniqlik zarur bo‘lsa qo‘llaniladi.
- ➢ **Oksimetriya**:
- ✓ Qondagi kislorod miqdorini aniqlash uchun (SpO_2).

Yondashuv yoshga qarab farqlanishi mumkin:

- ➢ **Yangi tug‘ilgan chaqaloqlar**da belgilari noaniq bo‘lishi mumkin: ishtaha yo‘qolishi, qusish, hushyorlikning pasayishi.
- ➢ **1 yoshgacha bo‘lgan bolalar**da tez-tez nafas olish va ko‘krak tortilishi eng muhim belgilar hisoblanadi.

Agar sizda bolada pnevmoniya belgilari borligidan shubha bo‘lsa (isitma, tez nafas olish, yo‘tal, holsizlik), iloji boricha tezroq pediatr yoki bolalar infeksionistiga murojaat qilishingiz kerak.

Albatta, quyida **bolalarda pnevmoniyani oldini olish usullari** va **davolash yo‘llari** haqida batafsil ma’lumot beraman.

Pnevmoniyani oldini olish usullari (profilaktika)

1. Emlash (vaksinatsiya)

- ➢ **Pnevmokokk vaksinasini (PCV)** olish – o‘pka yallig‘lanishini keltirib chiqaruvchi eng asosiy bakteriyaga qarshi himoya qiladi.
- ➢ **Grippga qarshi emlash** – gripp pnevmoniyaga olib kelishi mumkin.

Copyright © 2025 All rights reserved International Journal for Gospodarka i Innowacje This work licensed under a Creative Commons Attribution 4.0

- **Hemofil infeksiya (Hib) vaksinasini** olish – ayniqsa 5 yoshgacha bo‘lgan bolalar uchun muhim.
- **Qizamiq, bo‘g‘ma (koklyush), difteriya** va boshqa infeksiyalarga qarshi emlashlar ham dolzarb.

2. Gigiyena qoidalariga rioya qilish

- Bolaning qo‘llari tez-tez sovun bilan yuvilishi kerak.
- Yangi tug‘ilgan chaqaloqlarga yaqin bo‘lib, yo‘talayotgan yoki aksirayotgan insonlardan uzoq turish kerak.

3. Salomat turmush tarzini saqlash

- Sog‘lom ovqatlanish – immunitetni mustahkamlaydi (ona suti ayniqsa muhim).
- Yetarli darajada uyqu va toza havo.
- Passiv chekishdan himoyalash (ya’ni, kattalarning uyda chekishidan bolani uzoqlashtirish).

4. Sovqotishdan saqlash

- Ayniqsa sovuq havoda bolani yaxshi kiyintirish.
- Nam, shamollatib turilmaydigan xonalardan saqlash.

🫁 Pnevmoniyani davolash usullari

1. Uy sharoitida davolash (yengil hollarda)

- **Shifokor tavsiyasi bilan antibiotiklar** (agar bakterial pnevmoniya bo‘lsa).
- **Ko‘p suyuqlik ichish** – balg‘amni yumshatadi.
- **Haroratni tushiruvchi dorilar** – masalan, paratsetamol.
- **Yo‘talni yengillashtiruvchi vositalar** (shifokor belgilagan holda).
- **Dam olish va toza havo**.

2. Kasalxonada davolash (o‘rtacha og‘ir va og‘ir holatlarda)

- Tomchilatib dori yuborish (infuzion terapiya).
- Kislorod berish (nafas siqilishi bo‘lsa).
- Kuchli antibiotiklar (vena orqali).
- Laborator nazorat ostida davolash.

⚠ Diqqatga olish kerak bo‘lgan ogohlantiruvchi belgilar:

Agar bola quyidagi belgilarni ko‘rsatsa, darhol shifokorga murojaat qilish kerak:

- Nafas olishda qiynalish yoki tez nafas.
- Lab yoki barmoqlarning ko‘karishi.
- Haroratning tushmasligi (3 kundan ortiq).
- Ovqat yemay qo‘yish yoki hushyorlikning pasayishi.
- Doimiy qayt qilish yoki hushsizlanish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (WHO). Pneumonia: Fact sheets.
2. Ministry of Health of Uzbekistan. Pediatriya yo‘riqnomalari. 2022.

Copyright © 2025 All rights reserved International Journal for Gospodarka i Innowacje This work licensed under a Creative Commons Attribution 4.0

3. Kliegman RM, et al. Nelson Textbook of Pediatrics. 21st Edition. Elsevier, 2020.
4. UzMedInfo. “Bolalarda o‘pka yallig‘lanishi” maqolasi, 2023.
5. UNICEF Uzbekistan – “Bolalar salomatligi bo‘yicha tavsiyalar”, 2022.

Copyright © 2025 All rights reserved International Journal for Gospodarka i Innowacje This work licensed under a Creative Commons Attribution 4.0